

आय आर्जनमा संलग्न महिलाहरूको सामाजिक आर्थिक स्थिति र त्यसको
प्रभाव काठमाडौं, कलंकी क्षेत्रमा सडकपेटी व्यापारमा
संलग्न महिलाहरूको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत
समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता
परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत गरिएको शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

अनिता लिम्बु

रोल नं. : ३४३/२०६६

रजिष्ट्रेशन नं. : ६-१-७-३६-२००१

दर्ता नं. : ४७४

परिक्षा रोल नं. : २८२७८१

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

कीर्तिपुर काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत “आय आर्जनमा संलग्न महिलाहरूको सामाजिक आर्थिक स्थिति र त्यसको प्रभाव काठमाडौं, कलंकी क्षेत्रमा सडकपेटी व्यापारमा संलग्न महिलाहरूको अध्ययन” विषयको शोधपत्र अनिता लिम्बुले मेरो निर्देशन सुझाव तथा सुपरिवेक्षणमा तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु । अतः शोधपत्रको अन्तिम मुल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
फणीन्द्रेश्वर पौडेल

सह-प्राध्यापक

मिति: २०७३/०५/३१

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

कीर्तिपुर काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

“आय आर्जनमा संलग्न महिलाहरूको सामाजिक आर्थिक स्थिति र त्यसको प्रभाव काठमाडौं, कलंकी क्षेत्रमा सडकपेटी व्यापारमा संलग्न महिलाहरूको अध्ययन” शिर्षक राखि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग अन्तरगत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षकी सुश्री अनिता लिम्बूले प्रस्तुत गर्नुभएको शोधपत्रलाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

प्रा.डा. तुलसी राम पाण्डे

.....

(विभागीय प्रमुख)

फणीन्द्रेश्वर पौडेल

.....

(शोध निर्देशक)

डा. सुरेन्द्र मिश्र

.....

(बाह्यक परिक्षक)

मिति: २०७३/०५/३१

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत “आय आर्जन संलग्न महिलाहरुको सामाजिक,आर्थिक स्थिति र त्यसको प्रभाव काठमाडौं,कलंकी क्षेत्रमा सडकपेटी व्यापारमा संलग्न महिलाहरुको अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्रको प्रस्तावन कार्य देखि अन्त्य सम्म आफ्नो अमूल्य समय दिई आवश्यक निर्देशन, सल्लाह, सुझाव एवं प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका आदरणीय श्री फणीन्द्रेश्वर पौडेल ज्यू प्रति हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र तयारीका क्रममा स्वीकृति प्रदान गरी अनुसन्धान गर्ने अवसर दिनुहुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. तुलसी राम पाण्डे ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । बाह्यक निरिक्षकका लागि सहयोग गरि शोधपत्रलाई सफल बनाउन सहयोग गर्नुहुने समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका आदरणीय गुरु डा. सुरेन्द्र मिश्र ज्यू प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । समय समयमा विभिन्न सल्लाह सुझाव प्रदान गर्नु हुने विभागका अन्य गुरु-गुरुआमा प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

शोधपत्रका क्रममा आवश्यक सूचनाहरु उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने काठमाडौं, कलंकी क्षेत्रका महिला सडक व्यापारीहरुमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु । मेरो अध्ययनको लागि साथ दिनुहुने बहिनी सोनिया, भाइहरु वीवि, प्रदिप प्रकाश, श्याम र अविन लिम्बूलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु । त्यस्तै शोधपत्र तयारीका लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरी सहयोग पुऱ्याउने बहिनि कमला लिम्बूलाई मेरो हृदयदेखि नै धन्यवाद दिन चाहान्छु । त्यस्तै मेरो आदरणीय दाजु जीत बहादुर लिम्बू, उहाँको अपार सहयोग साथै प्रेरणा प्रति उहाँलाई हृदयबाट हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । बुबा सिंह बहादुर लिम्बू उहाँको योगदान प्रति हृदय देखी आभार प्रकट गर्दछु । शोधपत्रलाई मूर्तरुप दिने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने एक्सप्रेस कम्यूनिकेशन सर्मिस कीर्तिपुरका बालकृष्ण महर्जन भाईलाई पनि धन्यवादन दिन चाहान्छु ।

अन्त्यमा मलाई प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयाग गर्नुहुने सम्पूर्णलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

अनिता लिम्बू

कीर्तिपुर, काठमाडौं

विषय सुची

	पृष्ठ सङ्ख्या
सिफारिस पत्र	i
स्वीकृति पत्र	ii
कृतज्ञता ज्ञापन	iii
विषय सुची	iv-v
तालिका सूचि	vi
परिच्छेद एक : परिचय	१-६
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	५
१.४ अध्ययनको औचित्य	६
परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	७-१०
२.१ गाउँ - शहर बसाइसराई	७
२.२ महिलाको पेशागत अवस्था	७
२.३ पेशागा महिलाको आर्थिक अवस्था	८
२.४ महिला विकास सम्बन्धी नीतिनियमहरू	९
परिच्छेद तीन : अध्ययन अनुसन्धान पद्धति	११-१४
३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनोटको औचित्य	११
३.२ अनुसन्धानको ढाँचा	११
३.३ अध्ययनको समग्र र नमुना छनोट	१२
३.४ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१२
३.५ तथ्याङ्क संकलन विधि	१३
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र प्रस्तुति	१३
३.७ अध्ययनको सिमाङ्कन	१३
परिच्छेद चार : तथ्याङ्कको विश्लेषण	१५-३५
४.१ वैयक्तिक तथा पारिवारिक पृष्ठभूमि	१५
४.१.१ जातजाति	१५

४.१.२ उमेर	१६
४.१.३ साक्षरता स्थिति	१७
४.१.४ वैवाहिक स्थिति	१८
४.२ उत्तरदाता महिलाले सञ्चालन गरेका सडकपेटी व्यापारको विशेषता	२०
४.२.१ व्यापार गरेको अवधी	२०
४.२.२ व्यापार गर्नुभन्दा अगाडीको पेशा व्यवसाय	२१
४.२.३ व्यापारमा संलग्न हुनाका कारणहरू	२३
४.२.४ व्यापारमा संलग्न परिवारका सदस्य	२४
४.२.५ व्यापारमा संलग्न हुने दैनिक समय	२५
४.२.६ व्यापारको किसिम	२६
४.२.७ व्यापारमा सरकारी नीति नियमले पारेको असर	२७
४.३ व्यापारबाट आय आर्जनको स्थिति र त्यसको उपयोग	२८
४.३.१ आम्दानीको रकम	२८
४.३.२ खर्चको निर्णय गर्ने व्यक्ति	२९
४.३.३ आम्दानीको पर्याप्तता	२९
४.३.४ व्यापारबाट सन्तुष्टिको स्थिति	३०
४.४ व्यापारबाट महिलाको व्यक्तिगत, पारिवारिक र सामाजिक जीवनमा परेको प्रभाव	३१
४.४.१ परिवारको आम्दानीको अवस्था	३१
४.४.२ आम्दानीबाट परेको प्रभाव	३२
४.४.३ छोराछोरीको पढाइमा भएको परिवर्तन	३२
४.४.४ स्वास्थ्य उपचार तरिकामा भएको परिवर्तन	३३
४.४.५ सामाजिक सहभागिता	३४
परिच्छेद पाँच : सारांश तथा निष्कर्ष	३६-३८
५.१ सारांश	३६
५.२ निष्कर्ष	३७
सन्दर्भ ग्रन्थसूचि	३९-४१
परिशिष्ट : अन्तरवार्ता प्रश्नावली	४२-४९

तालिका सूचि

तालिका नं.	शिर्षक	पृष्ठ सङ्ख्या
४.१	उत्तरदाताहरूको जातजाती विवरण	१६
४.२	उत्तरदाताहरूको उमेरको विवरण	१७
४.३	उत्तरदाताहरूको साक्षरताको स्थिति	१८
४.४	उत्तरदाताहरूको वैवाहिक स्थिति	१९
४.५	व्यापार गर्न थालेको समय	२१
४.६	व्यापार संलग्न हुनु भन्दा अगाडिको पेशा व्यावसाय	२२
४.७	यस पेशामा आउनुका कारण	२३
४.८	सडक व्यापारमा संलग्न परिवारका सदस्यहरू	२४
४.९	सडक व्यापारमा संलग्न रहँदा प्रत्येक दिनमा संलग्न समय	२५
४.१०	सडकव्यापारीहरूको व्यापारको प्रकार	२६
४.११	व्यापारमा सरकारको नीतिनियमले पारेको असर	२७
४.१२	व्यापारबाट हुने आम्दानी	२८
४.१३	खर्च गर्ने निर्णय	२९
४.१४	आम्दानीको पर्याप्तता	३०
४.१५	सडकव्यापारबाट व्यापारबाट सन्तुष्टी स्थिति	३०
४.१६	आम्दानीको अवस्था	३१
४.१७	आम्दानीबाट परेको प्रभाव	३२
४.१८	उत्तरदाताका छोराछोरीहरूलाई पढाउने पहिलेको स्कुल	३३
४.१९	पहिले विरामी हुदा उपचार गर्ने उपचारको किसिम	३४
४.२०	टोल छिमेकीको बैठकमा संलग्न भएको र नभएको	३५